

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด เอ็ม เอ ไอ

Factors Affecting Auditor Turnover and Audit Firm Turnover of Listed Companies on the Market for Alternative Investment (MAI)

สุรีพร เชียงเหนื่อ^{1*} สมใจ บุญหมื่นไวย¹ นวลปรางค์ แจบไรสง¹

Sureporn Chiangnar^{1*} Somjai Boonmuenwai¹ Nualprang Chaepthaisong¹

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

¹Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Isan

E-mail : sureporn.ch@muti.ac.th

Received : 13 มกราคม 2567

Revised : 19 เมษายน 2567

Accepted : 15 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ MAI โดยตัวแปรที่สนใจศึกษาได้แก่ อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ MAI ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2564-2565 ยกเว้นบริษัทในกลุ่มธุรกิจบริการ บริษัทในกลุ่มธุรกิจสินค้าอุตสาหกรรม บริษัทที่อยู่ในช่วงดำเนินการแก้ไขเหตุเพิกถอน บริษัทที่กำลังฟื้นฟูการดำเนินงาน บริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ และบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 90 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานด้วยการถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีในทิศทางตรงข้ามและมีผลกระทบต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีในทิศทางเดียวกัน และอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมมีผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้จะประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี รวมถึงนักลงทุน ทำให้เห็นถึงสาเหตุที่บริษัทตัดสินใจเลือกหมุนเวียน

* Corresponding Author

ผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี โดยผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์และพิจารณาเลือกรับงานการตรวจสอบในกลุ่มบริษัทตัวอย่างร่วมด้วยเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากการให้บริการลูกค้ามากที่สุด อีกทั้งยังช่วยให้กลุ่มผู้ลงทุนสามารถนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจและพิจารณาสำหรับเลือกลงทุนในบริษัทที่เกี่ยวข้องได้

คำสำคัญ: การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี, การหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี, ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี, อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม, อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

Abstract

The objective of this research is to examine the factors influencing auditor and audit firm turnover among companies listed on the Market for Alternative Investment (MAI). Key variables considered in this study include the total debt to total assets ratio, total debt to equity ratio, and audit fees. The study population comprised companies listed on the MAI during the 2021-2022 period, excluding those in service and industrial products sectors, companies in the delisting process, those restoring operations, and companies that had changed their status. Data was collected from secondary sources, with 90 samples used for analysis. Descriptive statistics and multiple regression analysis were applied to analyze the data. The findings revealed that the total debt to equity ratio negatively affects auditor turnover but positively affects audit firm turnover. Additionally, the total debt to total assets ratio significantly impacts auditor turnover in a negative direction. This research provides valuable insights for auditors, audit firms, and investors, offering reasons behind companies' decisions to rotate auditors and audit firms. Auditors and firms can use this information to better select audit engagements, while investors may find it helpful for making informed investment decisions.

Keywords: Auditor Rotation, Audit Firm Turnover, Audit Fees, Total Debt to Total Assets Ratio, Total Debt to Equity Ratio

บทนำ

จากการล้มละลายของบริษัท Enron และ WorldCom ในปี พ.ศ. 2544-2545 เนื่องจากการร่วมมือกันตกแต่งบัญชีของผู้บริหารและผู้ตรวจสอบบัญชีทำให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มผู้ลงทุนและตลาดหุ้นเป็นวงกว้าง (ภาพร เอกอรรถพร, 2553) สภานิติบัญญัติสูงสุดของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาหรือสภาองเกรสจึงได้ออกกฎหมาย Sarbanes-Oxley Act (SOX) เพื่อเพิ่มขอบเขตความรับผิดชอบของผู้บริหาร (Chief Executive Officer: CEO) และผู้บริหารด้านการเงิน (Chief

Financial Officer: CFO) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้ลงทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้กล่าวถึง Auditor Independence หรือความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี (ภัทรพงศ์ เจริญกิจจารุกร, 2556) โดยกำหนดว่าบริษัทจะต้องมีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (Audit Partner) ในทุก 5 ปี (วิลานุช ผดุงเดช, 2558) เพื่อป้องกันการตกแต่งบัญชีรวมถึงเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับงบการเงินของบริษัท แต่ส่วนใหญ่บริษัทมักไม่หมุนเวียนผู้สอบบัญชีก่อนถึงกำหนดเนื่องจากปัญหาด้านความต่อเนื่องของการตรวจสอบรวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบที่อาจเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปลี่ยนผู้สอบบัญชีใหม่ ดังนั้นบริษัทจึงมักเปลี่ยนผู้สอบบัญชีเมื่อถึงกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องเปลี่ยน (ชูดาพร สอนภักดี, 2565)

ในประเทศไทยได้นำกฎหมายนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายอื่นของประเทศ โดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลตลาดทุนในภาพรวมของประเทศให้มีความเป็นสากล โปร่งใส และมีความเป็นอิสระ ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2535) ได้ประกาศข้อกำหนดให้บริษัทต้องทำการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีและเพื่อลดปัญหาในการตรวจสอบบัญชีให้น้อยลง แต่ข้อกำหนดนี้ได้กล่าวถึงเพียงการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีไม่ได้กล่าวถึงการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ซึ่งในทางปฏิบัติการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีอาจหมายถึงการหมุนเวียนสำนักงานบัญชีด้วย เนื่องจากสำนักงานบัญชีที่มีขนาดไม่ใหญ่มากอาจมีผู้สอบบัญชีจำนวนน้อย ทำให้การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีแต่ละครั้งจึงเป็นการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีด้วยเช่นกัน แต่หากเป็นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่และมีผู้สอบบัญชีจำนวนมาก การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีตามข้อกำหนดของ ก.ล.ต. นี้ อาจไม่มีผลกระทบต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

การศึกษาในอดีตมักศึกษาในมุมมองของบริษัทว่าหากมีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและมีการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทบ่อยครั้งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการตกแต่งกำไรให้กับบริษัทได้อย่างไร (ปณัญพัชญา ธิรพงศ์สวรรค์ และศิลาพร ศรีจันเพชร, 2563) แต่ยังไม่มียานวิจัยจากมุมมองของบริษัทถึงสาเหตุของการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัท นอกจากเหตุผลที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้สอบบัญชีตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งปัจจัยหรือสาเหตุที่อาจทำให้บริษัทต้องหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีมักขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชี (ชูดาพร สอนภักดี, 2565) โดยอาจส่งผลกระทบต่อกำไรในการดำเนินงานของบริษัท นอกจากนี้ยังพบว่าหากสภาพบริษัทมีความเสี่ยงในการดำเนินงานอาจส่งผลให้ผู้สอบบัญชีถอนตัวจากการปฏิบัติงานได้ (Griffin & Lont, 2011)

งานวิจัยที่ผ่านมามักทำการศึกษาโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) โดยงานวิจัยที่เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ MAI มีค่อนข้างน้อย ซึ่งจากการคาดการณ์สาเหตุน่าจะมาจากความน่าสนใจของกลุ่มบริษัทหรือมูลค่าหุ้นน้อยกว่าบริษัทในกลุ่ม SET แต่ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาของประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้นบทความวิจัยนี้จึงสนใจศึกษากลุ่มตลาด MAI ที่มีผลการวิจัยเชิงประจักษ์ค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน งานวิจัยนี้เลือกศึกษาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI ที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ตลาดรอง” ซึ่งเป็นแหล่งระดมทุนของธุรกิจที่มีศักยภาพขนาดกลางและขนาดเล็กโดยเน้นธุรกิจที่มีการเติบโตสูงและมีแนวโน้มการเติบโตได้ดีในอนาคต ซึ่งเกณฑ์ของบริษัทที่จะจดทะเบียนเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์กลุ่มตลาด MAI ได้นั้นจะต้องมีทุนจดทะเบียนชำระแล้วหลังจากจำนวนเงินที่บริษัทได้รับจากการขายหุ้นครั้งแรกในตลาด (IPO) ตั้งแต่ 50

ล้านบาทขึ้นไป มีกำไรสุทธิปีล่าสุดไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท มีปริมาณการถือครองหุ้นของผู้ถือหุ้นรายย่อยไม่ต่ำกว่า 25% และมีการเสนอขายหุ้นให้แก่ประชาชนมากกว่า 15% ของทุนที่ชำระแล้ว ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทในกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีแนวโน้มการเติบโตในอนาคตสูง (เวลธ์ คอนเนคท์, 2566) และงานวิจัยนี้ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่ม โดยคัดเลือกเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีบริษัทไม่เกิน 40 บริษัทอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมนั้น เพื่อให้ผลการศึกษาเป็นตัวแทนของกลุ่มอย่างแท้จริง และไม่เลือกศึกษาทั้งหมดทุกอุตสาหกรรมเนื่องจากจำนวนบริษัทในภาพรวมของแต่ละอุตสาหกรรมค่อนข้างแตกต่างกัน (บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมน้อยที่สุดเท่ากับ 9 บริษัทและมากที่สุดเท่ากับ 62 บริษัท) จึงอาจทำให้ผลที่ได้รับจากการศึกษาเป็นไปในทิศทางของกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีจำนวนบริษัทมากกว่าเป็นหลัก

งานวิจัยนี้จึงสนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีรวมถึงอัตราส่วนทางการเงิน คือ อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น โดยคัดเลือกจากวรรณกรรมในอดีตที่มีการศึกษาด้านการสอบบัญชี โดยมีการกำหนดตัวแปรควบคุมในการดำเนินการวิจัย และคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อนำตัวแปรควบคุมเหล่านี้มาศึกษาว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการเลือกผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทในตลาด MAI หรือไม่อย่างไร

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัท โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชี เนื่องจากปัจจัยนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ส่งผลกระทบต่อกำไรของบริษัท และปัจจัยด้านความเสี่ยงด้านสภาพการเงินของบริษัท ซึ่งวัดด้วยอัตราส่วนทางการเงิน คือ อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์และอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งอาจเป็นได้ว่าความเสี่ยงด้านสภาพการเงินของบริษัทเป็นหนึ่งในปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อทางเลือกผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี จึงได้ทำการศึกษากับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI เนื่องจากบริษัทเหล่านี้เป็นบริษัทที่มีขนาดไม่ใหญ่มากและคาดว่าจะมีความอ่อนไหวต่อค่าธรรมเนียมของการสอบบัญชี รวมถึงมีความเสี่ยงทางการเงินมากกว่าบริษัทขนาดใหญ่ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี รวมถึงนักลงทุน เพื่อให้เห็นถึงสาเหตุในการที่บริษัทตัดสินใจในการเลือกเปลี่ยนผู้สอบและเลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้อ้างอิงแนวคิด Agency Theory หรือทฤษฎีตัวแทนของ Jensen and Meckling ปี 1976 ซึ่งทฤษฎีตัวแทนนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างตัวการ (Principal) และตัวแทน (Agent) โดยตัวการเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งทำการลงทุนและว่าจ้างตัวแทนให้ทำหน้าที่ดำเนินงานบริหารจัดการแทนตนเองโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการลงทุนนั้น (ธกานต์ ชาติวงศ์, 2560) แต่โดยปกติของมนุษย์เมื่อให้บุคคลอื่นกระทำการแทนตนเองย่อมไม่มีความไว้วางใจอย่างถึงที่สุด ดังนั้นตัวการจึงพยายามควบคุมให้ตัวแทนดำเนินการภายใต้ขอบเขตงานที่ตนเองมอบหมายและกำหนดไว้อย่างเหมาะสม โดยมอบสิ่งตอบแทนที่จูงใจแก่ตัวแทนให้ทำหน้าที่ดำเนินงาน รายงานผลการดำเนินงาน และส่งมอบผลประโยชน์ให้ตัวการอย่างสุดความสามารถ ซึ่งสิ่งตอบแทนที่มอบให้นั้นต้องมีความเหมาะสม โดยอาจจะเป็นการมอบเงินค่าจ้างจำนวนมากเพื่อจูงใจให้ตัวแทนรู้สึกอยากได้เงินค่าจ้างมากกว่าผลประโยชน์อื่นที่กำลังดำเนินงานแทนตัวการอยู่ มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาการเป็นตัวแทน (Agency Problem) หรือปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ได้ (ศิลปพร ศรีจันเพชร, 2551)

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี Agency Theory ในการอธิบายหลักการที่บริษัทต้องเลือกผู้สอบบัญชีหรือเลือกสำนักงานสอบบัญชีในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน โดยทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของตัวแทน (Agent) ในการรักษาผลประโยชน์ของตัวการ (Principal) หากวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีมองเห็นปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของบริษัทหรือปัญหาของการควบคุมภายในที่อาจเกิดขึ้นในบริษัทได้ง่ายขึ้น อาทิ บริษัทที่มีการดำเนินงานโดยตัวแทนจะมีระบบการควบคุมภายในแตกต่างจากบริษัทที่ดำเนินงานโดยตัวการหรือเจ้าของบริษัทเอง ซึ่งการดำเนินงานของตัวการอาจพบค่าใช้จ่ายสำหรับรายการที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริษัท ในขณะที่บริษัทใช้การดำเนินงานด้วยตัวแทนจะไม่พบปัญหานี้เพราะตัวแทนไม่สามารถนำเงินบริษัทไปใช้จ่ายส่วนตัวได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การตรวจสอบระบบควบคุมภายในบริษัทของผู้สอบบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้นรวมถึงง่ายต่อการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เมื่อการทำงานของผู้สอบบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็จะส่งผลกระทบต่อเรื่องถึงชื่อเสียงและความเชื่อมั่นของสำนักงานสอบบัญชีที่ผู้สอบบัญชีปฏิบัติงานอยู่ และหากวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี อาจมองในมุมมองของสำนักงานสอบบัญชีว่าเป็นตัวการและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นตัวแทนของสำนักงานสอบบัญชีที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงานและเป็นตัวแทนขององค์กรในการให้บริการลูกค้า ดังนั้นหากมีปัญหาด้านการให้ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของตัวแทนและส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ที่ตัวการหรือสำนักงานสอบบัญชีควรจะได้รับ ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดให้ปัจจัยในการเลือกผู้สอบบัญชีหรือเลือกสำนักงานสอบบัญชีขึ้นอยู่กับปัจจัยค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีและปัจจัยสภาพความเสี่ยงของบริษัทโดยวัดจากอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น เนื่องจากอัตราส่วนทั้งสองประเภทนี้เป็นอัตราส่วนพื้นฐานที่ใช้เป็นการวัดสภาพความเสี่ยงของบริษัทได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

Sarbanes-Oxley Act เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นหลังจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาการทุจริตของบริษัท Enron และ WorldCom ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ด้านพลังงานและโทรคมนาคมของประเทศที่ล้มละลายเนื่องมาจากความล้มเหลวในการทำบัญชีและการตรวจสอบบัญชี สภานิติบัญญัติสูงสุดของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา (สภาองเกรส) จึงตรากฎหมายนี้ขึ้นเพื่อเป็นมาตรการเพิ่มความเข้มแข็งของคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) ในการกำกับดูแลกิจการ และเพื่อให้การรายงานข้อมูลด้านการเงินของบริษัทเป็นไปอย่างถูกต้องและครบถ้วนมากขึ้น โดยกำหนดให้มีการควบคุมคุณภาพงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชี เพิ่มหลักเกณฑ์ด้านการสอบบัญชี จรรยาบรรณการสอบบัญชี ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี มาตรฐานของวิชาชีพ รวมถึงการดำเนินการทางวินัยของผู้สอบบัญชี (เนเรอร์ ภาวะประกร, 2565) ซึ่งหลายประเทศได้นำกฎหมายนี้มาปรับใช้ อาทิเช่น กฎหมาย Japanese Sarbanes Oxley หรือ J-SOX ของประเทศญี่ปุ่น กฎหมาย European Sarbanes Oxley ของประเทศในแถบยุโรป เป็นต้น (ภัทรพงศ์ เจริญกิจจากรุกร, 2556)

ประเทศไทยมีข้อบังคับพื้นฐานที่สอดคล้องกับกฎหมายนี้ว่าด้วยเรื่องจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2561 ในข้อ 9(ข) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องความเที่ยงธรรมและความเป็นอิสระ โดยผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีสาธารณะที่ให้บริการด้านความเชื่อมั่นจะต้องมีความเป็นอิสระทั้งทางด้านจิตใจและต้องมีความเป็นอิสระในเชิงประจักษ์ด้วย (ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561, 2561) ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพและสอดคล้องกับประกาศที่ทจ. 44/2556 ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการรายงานการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ ที่ออกโดยสำนักงานคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) จึงทำให้การตรวจสอบบัญชีในประเทศต้องเปลี่ยนผู้สอบบัญชีใหม่ในทุก 5 ปี ซึ่งการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีนี้อาจหมายถึงการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีด้วย เนื่องจากผู้สอบบัญชีจะปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานสอบบัญชีที่แตกต่างกันหรือหากเป็นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ที่มีผู้สอบบัญชีในสำนักงานจำนวนมาก อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีภายในสำนักงานสอบบัญชีเดียวกันโดยที่ไม่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงสำนักงานสอบบัญชี แต่การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสำนักงานสอบบัญชีมากนัก เพราะบริษัทจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกสำนักงานสอบบัญชีและเลือกตัวผู้สอบบัญชีเองซึ่งอาจมีสาเหตุได้จากหลายกรณี โดยปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาเลือกผู้สอบและสำนักงานบัญชีในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI ได้แก่ อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และค่าธรรมเนียมการตรวจสอบบัญชี ซึ่งอัตราส่วนทางการเงินมีหลายอัตราส่วนที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์บริษัทได้ แต่อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นถือเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่นิยมนำมาใช้เพื่อวัดผลการดำเนินงานของบริษัทและเพื่อสะท้อนถึงฐานะทางการเงินของบริษัทได้เป็นอย่างดีเนื่องจากสามารถเข้าใจได้ง่ายและยังสามารถบ่งบอกถึงอัตราความเสี่ยงที่บริษัทนั้น ๆ มีอยู่ โดยแสดงผลออกมาเป็นหน่วยเท่า ทำให้เปรียบเทียบกันได้ในทุกอุตสาหกรรมและทุกบริษัท ดังนั้นจึงเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมในการนำมาพิจารณาเพื่อศึกษาว่าอัตราส่วนทั้ง 2 ประเภทนี้ส่งผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีตามบทความวิจัยนี้อย่างไร

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (Liabilities To Assets Ratio) เป็นอัตราส่วนที่แสดงให้เห็นถึงระดับความเสี่ยงของบริษัท เนื่องจากอัตราส่วนนี้จะวัดว่าบริษัทมีปริมาณหนี้สินรวมเมื่อเปรียบเทียบกับสินทรัพย์รวมของบริษัทว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งตามปกติหากอัตราส่วนนี้มีค่าน้อยจะแสดงว่าสินทรัพย์ส่วนใหญ่เป็นของเจ้าของไม่ใช่เจ้าหนี้ โดยจะแสดงค่าในหน่วย “เท่า” และส่วนใหญ่ผู้ลงทุนจะใช้อัตราส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งประกอบการตัดสินใจเลือกพิจารณาลงทุนในแต่ละบริษัท โดยอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LA) สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{หนี้สินรวม (Total Liabilities)}}{\text{สินทรัพย์รวม (Total Assets)}}$$

(Liabilities To Assets Ratio)

หนี้สินรวมของบริษัท หมายถึง ภาระผูกพันของบริษัทที่เกิดจากรายการค้า การกู้ยืม หรืออื่น ๆ ซึ่งบริษัทจะต้องชำระคืนในภายหน้าด้วยสินทรัพย์หรือบริการ โดยแบ่งเป็นหนี้สินระยะสั้นและหนี้สินระยะยาว และสินทรัพย์รวมของบริษัท หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในการควบคุมของบริษัท โดยทรัพยากรดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์จากอดีตที่บริษัทคาดว่าจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากทรัพยากรนั้นในอนาคต ซึ่งสินทรัพย์รวมคือ มูลค่าของสินทรัพย์ทุกประเภทของบริษัท โดยเมื่ออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมมีค่ามากกว่าศูนย์ (LA Ratio > 0) หมายความว่าบริษัทมีภาระหนี้สิน และหากอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมมีค่าเท่ากับศูนย์ (LA Ratio = 0) หมายความว่าบริษัทไม่มีภาระหนี้สิน อัตราส่วนนี้ช่วยให้กลุ่มผู้ลงทุนทราบถึงการดำเนินงานของบริษัทได้ เพราะหากบริษัทไม่มีภาระหนี้สินย่อมเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานปกติของบริษัทไม่มีปัญหาหรือหากอยู่ในช่วงขยายตัวของธุรกิจอัตราส่วนนี้ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าบริษัทมีความสามารถในการชำระหนี้สูง ซึ่งงานวิจัยของ Griffin and Lont (2011) พบว่าการที่ผู้สอบบัญชียกเลิกสัญญางานตรวจสอบบัญชีของบริษัทที่เคยตรวจสอบเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงบางประการของบริษัทในระดับที่ผิดปกติ โดยการวิเคราะห์หนี้สินสามารถดูได้จากสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัท เมื่อบริษัทมีอัตราส่วนนี้มากกว่า 0 อาจส่งผลให้บริษัทต้องเลือกผู้สอบบัญชีหรือสำนักงานสอบบัญชีที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนเพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ภายใต้ข้อสมมติฐานดังนี้

H1 = อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี
ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

H2 = อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมส่งผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี
ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Liabilities to Equity Ratio) เป็นอัตราส่วนทางการเงินที่สะท้อนถึงฐานะทางการเงินของบริษัทได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้ลงทุนทราบว่าบริษัทมีหนี้สินเป็นกี่เท่าของส่วนของผู้ถือหุ้นโดยจะแสดงค่าในหน่วย “เท่า” หากอัตราส่วนนี้มีค่าน้อยแสดงว่าบริษัทมีฐานะทางการเงินที่ดี อัตราส่วนนี้สามารถบ่งบอกได้ว่าเงินทุนในการดำเนินธุรกิจของบริษัทได้มาจากการก่อหนี้หรือเป็นเงินลงทุนของบริษัท ซึ่งนักลงทุนมักสนใจสิ่งนี้เพราะมีผลกระทบต่อกำไรสุทธิของบริษัทรวมถึงนโยบายของการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นด้วย สามารถคำนวณอัตราส่วนนี้ได้จากสูตร

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น} = \frac{\text{หนี้สินรวม (Total Liabilities)}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้น (Total Equity)}}$$

(Liabilities to Equity Ratio)

หนี้สินรวมของบริษัท หมายถึง ภาระผูกพันของบริษัทที่เกิดจากรายการค้า การกู้ยืม หรืออื่น ๆ ซึ่งบริษัทจะต้องชำระคืนในภายหน้าด้วยสินทรัพย์หรือบริการ ประกอบด้วยหนี้สินระยะสั้นและหนี้สินระยะยาว และส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง มูลค่าในส่วนของเจ้าของในบริษัทนั้น ๆ ค่ารวมจากสินทรัพย์รวมหักด้วยหนี้สินรวมของบริษัท โดยส่วนใหญ่จะคำนวณอัตราส่วนนี้เพื่อทำการวัดค่าเปรียบเทียบ ซึ่งเมื่อค่าของอัตราส่วนนี้มากกว่าหนึ่ง (LE Ratio > 1) จะเป็นตัวบ่งบอกว่าบริษัทมีหนี้สินมากกว่าส่วนของผู้ถือหุ้น โดยแหล่งเงินทุนของบริษัทอาจมาจากการกู้ยืมเงินเพื่อมาทำการลงทุนมากกว่าการลงทุนด้วยเงินทุนของบริษัท ซึ่งในอนาคตหากสภาพคล่องของบริษัทมีการเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานและการจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ลงทุนในอนาคตได้ ในทางกลับกันหากบริษัทมีค่าอัตราส่วนนี้ต่ำกว่าหนึ่ง (LE Ratio < 1) จะหมายความว่าบริษัทมีหนี้สินน้อยกว่าส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งอาจหมายความว่าภาระดำเนินงานของบริษัทใช้เงินทุนของบริษัทมากกว่าการกู้ยืมเงินหรือการก่อหนี้จากภายนอก และหากอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นนี้มีค่าเท่ากับศูนย์ (LE Ratio = 0) จะหมายถึงบริษัทมีหนี้สินเท่ากับส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งข้อมูลนี้จะช่วยทำให้นักลงทุนสามารถตัดสินใจเลือกลงทุนในบริษัทเหล่านี้ได้ (ลงทุนแมน, 2565)

ในงานวิจัยนี้ได้ให้คำจำกัดความของสำนักงานสอบบัญชี Big 4 ว่าเป็นบริษัทสอบบัญชีชั้นนำขนาดใหญ่ในประเทศไทยซึ่งประกอบไปด้วย 4 บริษัท ได้แก่ บริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด บริษัท ไพร์ซวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอบีเอส จำกัด และบริษัท ดีลอยท์ ทูช ไร้มัทส์ ไชยยศ สอบบัญชี จำกัด สำหรับสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 คือสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ ในประเทศไทยที่นอกเหนือจากบริษัทในกลุ่ม Big 4 ซึ่งการค้นคว้าอิสระของอารีรัตน์ บุญมี (2560) ได้พบว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีระหว่างสำนักงานสอบบัญชี Big 4 และสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ MAI โดยบริษัทในประเทศไทยที่มีขนาดบริษัทใหญ่และมีอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูงมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กกว่าและอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นน้อยกว่า แต่จากการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา พบว่ายังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงกลุ่มตัวอย่าง

ในตลาดหลักทรัพย์ MAI อยู่ในปริมาณที่น้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจประเด็นของอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่มีผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ภายใต้สมมติฐานดังนี้

H3 = อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี
ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

H4 = อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นส่งผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี
ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี

วัตถุประสงค์การปฏิบัติงานตรวจสอบงบการเงินตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 200 ระบุว่าเป็นการรายงานงบการเงินและสื่อสารตามที่มาตรฐานการสอบบัญชีกำหนดจากข้อเท็จจริงที่ผู้สอบบัญชีตรวจพบ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2565) โดยผู้สอบบัญชีจะต้องทำการแสดงความเห็นผ่านหน้ารายงานให้กับกิจการที่รับการตรวจสอบ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมของการสอบบัญชีตามที่ได้ตกลงกันในสัญญา ดังนั้น ค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีจึงเป็นค่าใช้จ่ายประเภทหนึ่งของกิจการที่รับการตรวจสอบบัญชี โดยกิจการต้องเปิดเผยค่าธรรมเนียมการตรวจสอบบัญชีในงบการเงินตามข้อกำหนดของมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 1 ว่าด้วยเรื่องการนำเสนองบการเงินด้วย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่มีผลงานวิจัยเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านขนาดของบริษัทและจำนวนบริษัทร่วมบริษัทย่อยมีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (วฤตดา พิพัฒน์กุล , พัทธนันท์ เพชรเชิดชู และศิริเดช คำสุพรหม, 2563; อธิชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และวีรสันต์ เข็มมณี, 2564; ชูดาพร สอนภักดี, 2565) โดยปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อทางเลือกเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัท ซึ่งสอดคล้องกับวาสนา มณีสาย และกุสุมา คำพิทักษ์ (2564) ที่ได้อธิบายเรื่องสำคัญในการตรวจสอบว่ามีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เนื่องจากเรื่องสำคัญในการตรวจสอบถือเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้สอบบัญชีต้องให้การตรวจสอบอย่างละเอียด ดังนั้นหากบริษัทมีจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมากก็อาจส่งผลให้ค่าธรรมเนียมการตรวจสอบเพิ่มขึ้นไปด้วย และจากสาเหตุนี้อาจส่งผลต่อการเลือกเปลี่ยนผู้สอบบัญชีด้วย ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) มีความสอดคล้องกัน โดยค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีผลกระทบต่อความสอดคล้องกันทุกงานวิจัย แต่ผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นการวิจัยโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) เท่านั้น ไม่ได้เป็นการวิจัยบริษัทมหาชนทั้งหมดในประเทศไทย และงานวิจัยที่ผ่านมาไม่พบการศึกษาค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่ส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีว่ามีผลต่อการเปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชีในตลาดหลักทรัพย์ MAI ภายใต้ข้อสมมติฐานดังนี้

H5 = ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีบริษัทในตลาดหลักทรัพย์
MAI

ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการบัญชี ปี พ.ศ. 2547 ได้กำหนดให้นิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการด้านการสอบบัญชีต้องจดทะเบียนต่อสภาวิชาชีพบัญชีตามเงื่อนไขที่กำหนด นิติบุคคลที่ประกอบกิจการด้านการสอบบัญชีนี้ หมายความว่าสำนักงานสอบบัญชี โดยการประกอบธุรกิจปกติของบริษัทต้องมีการจัดทำบัญชีขึ้นตามกฎหมายและต้องมีการตรวจสอบบัญชีโดยผู้ตรวจสอบบัญชีรับอนุญาต ในการตรวจสอบนี้ต้องการความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของสำนักงานบัญชีเป็นสำคัญ เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีที่มีความน่าเชื่อถือมากผู้รับบริการก็ย่อมมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของงานการตรวจสอบ การประกอบธุรกิจของบริษัทที่มีขนาดเล็กและมีรายการที่ต้องทำการตรวจสอบไม่มากนักอาจเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็กเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านการตรวจสอบบัญชีไม่ให้ส่งผลกระทบต่อกำไรของบริษัท และผลการดำเนินงานในภาพรวม ดังนั้นการเลือกสำนักงานสอบบัญชีที่เหมาะสมกับบริษัทจึงเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่จะช่วยลดต้นทุนของบริษัทได้

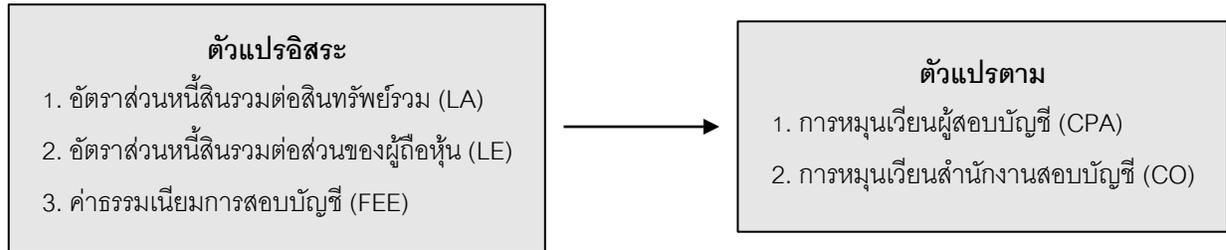
งานวิจัยของชูดาพร สอนภักดี (2565) ได้อธิบายว่าการเลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทอาจสะท้อนถึงเหตุผลบางประการที่บริษัทยอมรับความเสี่ยงเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมที่อาจเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี โดยสาเหตุอาจเกิดได้จากหลายปัจจัย อาทิเช่น มติที่ประชุมของบริษัทกำหนดให้เลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีใหม่หรือบริษัทต้องการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับงบการเงินมากขึ้นจึงเลือกบริษัทสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่ขึ้นหรือเลือกบริษัทสอบบัญชีที่อยู่ในกลุ่ม Big 4 เป็นต้น ซึ่งในการแบ่งประเภทสำนักงานสอบบัญชีโดยสำนักงานคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปัจจุบันยังมีความไม่ชัดเจนเท่าใดนัก (อรกานต์ ผดุงสัจกุล และ ดิษพงษ์ พงศ์ภัทรชัย, 2558) บทความวิจัยนี้จึงกำหนดประเภทสำนักงานสอบบัญชีเป็น 2 ประเภท คือ สำนักงานสอบบัญชี Big 4 และสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 โดยบริษัทสอบบัญชีจะมีผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) เป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการตรวจสอบงบการเงินเพื่อแสดงความเห็นต่อรายงานทางการเงินของบริษัท ซึ่งบริษัทผู้รับบริการนี้สามารถเลือก สำนักงานสอบบัญชีของบริษัทเองได้อย่างอิสระ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีได้ทุกปีตามความพึงพอใจของผู้รับบริการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีอย่างไร ภายใต้สมมติฐานดังนี้

H6 = ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีส่งผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

ระเบียบวิธีวิจัย

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มตลาด MAI ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565 โดยยกเว้นบริษัทในกลุ่มธุรกิจบริการ บริษัทในกลุ่มธุรกิจสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งบริษัทที่อยู่ในช่วงดำเนินการแก้ไขเหตุพิถกถอน บริษัทที่มีการเปลี่ยนสภาพ บริษัทที่กำลังฟื้นฟูการดำเนินงาน และบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน เนื่องจากบางบริษัทมีข้อจำกัดด้านข้อมูลทำให้ไม่มีข้อมูลที่เป็นสถานการณ์ปกติของการดำเนินธุรกิจได้ ดังนั้นจึงคัดเลือกเฉพาะบริษัทที่มีข้อมูลครบถ้วนและเหมาะสมเพื่อนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา งานวิจัยนี้เลือกศึกษากลุ่มตลาด MAI โดยคัดเลือกเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีบริษัทไม่เกิน 40 บริษัทในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อให้ผลการศึกษเป็นตัวแทนของกลุ่มอย่างแท้จริง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 90 บริษัท โดยกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 42.45 ของประชากรที่ใช้ในการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จำนวนประชากร	212 บริษัท
หัก บริษัทที่อยู่ในช่วงดำเนินการแก้ไขเหตุพิถกถอน	
เปลี่ยนสภาพ และกำลังฟื้นฟูการดำเนินงาน	3 บริษัท
บริษัทในกลุ่มธุรกิจบริการ	62 บริษัท
บริษัทในกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม	42 บริษัท
บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน	15 บริษัท
รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	90 บริษัท

การเก็บข้อมูลงานวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) 2 แหล่ง คือ เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (www.sec.or.th) และฐานข้อมูล SETSMART ของเว็บไซต์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (www.set.or.th) โดยเก็บข้อมูลผู้สอบบัญชีและข้อมูลสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทจากหน้ารายงานผู้สอบบัญชีแต่ละบริษัทในระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565 สืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2565 โดยใช้ข้อมูลจากปี พ.ศ. 2564 เป็นปีฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล การวัดค่าตัวแปรการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (CPA) จะวัดค่าจากการที่บริษัทตัวอย่างเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีที่ลงนามในรายงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเปรียบเทียบกับระหว่างปี พ.ศ. 2564 กับปี พ.ศ. 2565 เปรียบเทียบกัน โดยหากมีการเปลี่ยนแปลงผู้ลงลายมือชื่อถือเป็นการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี และการวัดค่าตัวแปรการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี (CO) จะวัดจากการเปลี่ยนแปลงประเภทสำนักงานสอบบัญชี โดยจัดกลุ่มบริษัทสอบบัญชีเป็น 2 ประเภท คือ บริษัท Big-4 และบริษัท Non Big-4 ซึ่งจะวัดค่าการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีจากการเปรียบเทียบบริษัทที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตลงชื่อไว้ในรายงานผู้สอบบัญชีในระหว่างปี พ.ศ. 2564 กับปี พ.ศ. 2565 เปรียบเทียบกัน โดยหากมีการเปลี่ยนกลุ่มประเภทสำนักงานบัญชีตามที่ได้กำหนดไว้ถือเป็นการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีในขอบเขตการศึกษาของงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (FEE) จากแบบแสดงรายการประจำปี (แบบ 56-1) ที่แสดงไว้ในเว็บไซต์นี้เช่นกัน และได้เก็บข้อมูลทางการเงินของบริษัท ได้แก่ รายการสินทรัพย์รวม หนี้สินรวม และส่วนของผู้ถือหุ้น จากฐานข้อมูล SETSMART ของเว็บไซต์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและนำมาประมวลผลโดยนำหนี้สินรวมของบริษัทหารด้วยสินทรัพย์รวมของบริษัทเพื่อคำนวณอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LA) และนำหนี้สินรวมของบริษัทหารด้วยส่วนของผู้ถือหุ้นบริษัทเพื่อคำนวณอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (LE) ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งอัตราส่วนทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีหน่วยนับเป็นเท่า ก่อนนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการทดสอบสมมติฐาน ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการทดสอบสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlations Coefficient) และทดสอบการมีอิทธิพลร่วมกันจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ด้วยการทดสอบค่า VIF และค่า Tolerance

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา

อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และค่าธรรมเนียมการสอบ
บัญชี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้
ถือหุ้น และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ 90	90	0.02	0.88	0.43	0.20
รวม : LA (หน่วย : เท่า)					
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น : LE (หน่วย : เท่า)	90	0.02	7.32	1.11	1.21
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี : FEE (หน่วย : บาท)	90	600,000.00	7,874,000.00	2,220,350.00	1,187,810.01
จำนวนรายการ	90				

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระทั้งหมด โดยอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LA) มีค่าต่ำสุด (Minimum) เท่ากับ 0.02 ค่าสูงสุด (Maximum) เท่ากับ 0.88 มีค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation) เท่ากับ 0.43 และ 0.20 ตามลำดับ โดยที่อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (LE) มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.02 ค่าสูงสุดเท่ากับ 7.32 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.11 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.21 ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (FEE) มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 600,000.00 บาท และสูงสุดเท่ากับ 7,874,000.00 บาท ค่าเฉลี่ยของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเท่ากับ 2,220,350.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,187,810.01 มีจำนวนข้อมูลที่น่ามาประมวลผลเท่ากับ 90 ชุด (N เท่ากับ 90) การหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาตัวแปรการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

ตัวแปรที่ศึกษา		ความถี่	ร้อยละ
การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี : CPA (หน่วย : ครั้ง)	No Change	65	72.20
	Change	25	27.80
	จำนวนรวม	90	100.00
การหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี : CO (หน่วย : ครั้ง)	Non-Big 4	86	95.60
	Big 4	4	4.40
	จำนวนรวม	90	100.00

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าจำนวนการไม่หมุนเวียนผู้สอบบัญชีมีค่าความถี่เท่ากับ 65 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 72.20 และจำนวนที่มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีมีค่าความถี่เท่ากับ 25 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 27.80 ของจำนวนการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้จำนวนครั้งของการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีที่เป็นสำนักงาน Non-Big 4 มีค่าความถี่อยู่ที่ 86 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 95.60 และจำนวนครั้งของการเลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีค่าความถี่เท่ากับ 4 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.40 ของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา โดยการเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีนี้นับจำนวนครั้งที่บริษัทตัวอย่างในการศึกษาเปลี่ยนแปลงสำนักงานสอบบัญชีที่ใช้สำหรับตรวจสอบงบการเงินของบริษัทในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2564 เป็นปีฐาน โดยการเปลี่ยนแปลงที่นับจำนวนอาจเป็นการเปลี่ยนประเภทจากสำนักงานสอบบัญชี Big 4 เป็นประเภทสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 หรืออาจเปลี่ยนจากสำนักงานสอบบัญชีประเภท Non-Big 4 เป็นสำนักงานสอบบัญชีประเภท Big 4 ก็ได้

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน

การทดสอบความสัมพันธ์เบื้องต้นโดย Pearson Correlations Coefficient

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสัมพันธ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlations Coefficient)

ตัวแปรที่ศึกษา	LA	LE	FEE	CPA	CO	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
LA	1					0.303	3.302
LE	0.833**	1				0.297	3.362
FEE	0.076	0.153	1			0.968	1.033
CPA	-0.049	0.041	-0.024	1			
CO	-0.129	-0.118	0.013	0.227 [*]	1		

ตัวแปรที่ศึกษา	LA	LE	FEE	CPA	CO	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF

หมายเหตุ ** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01
* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 การทดสอบความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlations Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระก่อนวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LA) มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ($r=-0,049$, $p>0.05$) กับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (CPA) ทั้งยังพบว่ามีสหสัมพันธ์ต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี (CO) อย่างไม่มีนัยสำคัญเช่นกัน ($r=-0.129$, $p>0.05$) ปัจจัยด้านอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (LE) ก็พบความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ($r=0,041$, $p>0.05$) กับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ($r=-0.118$, $p>0.05$) โดยที่ปัจจัยด้านค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (FEE) ก็พบความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีเช่นกัน ($r=-0.024$ และ $r=0.013$ ตามลำดับ) และระหว่างตัวแปรอิสระยังพบความสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง 0.076-0.833

เพื่อป้องกันปัญหาการมีอิทธิพลร่วมกันจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบค่า VIF และค่า Tolerance โดยพบว่าค่า VIF ของตัวแปรอิสระทั้งหมดอยู่ระหว่าง 1.033 – 3.362 และค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.297 - 0.968 ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของค่า VIF ที่สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยจะต้องมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance จะต้องมากกว่า 0.10 ซึ่งจากผลการทดสอบนี้แสดงให้เห็นว่าข้อมูลไม่เกิดปัญหา Multicollinearity จึงสามารถนำไปวิเคราะห์ได้

การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ : Multiple Regression Analysis (ตัวแปรอิสระ : การหมุนเวียนผู้สอบบัญชี)

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระกับการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี

		Coefficients ^a				
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	0.280	0.703		0.398	0.691
	LA	-0.408	0.150	-0.373	-2.719	0.008**
	LE	0.063	0.016	0.544	3.966	<0.001**

Coefficients ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
FEE	-0.009	0.049	-0.018	-0.181	0.857

หมายเหตุ : R = 0.394, R² = 0.155, Adjusted R² = 0.21541

จากตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (B=-0.408, P<0.01) และอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (B=0.063, P<0.01) ส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีส่งผลกระทบต่อค่าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี (B=-0.009, P>0.05) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H1 กล่าวคืออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี และยอมรับสมมติฐาน H3 กล่าวคืออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นส่งผลต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี แต่ปฏิเสธสมมติฐาน H5 เนื่องจากค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่มีผลกระทบต่อค่าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ

การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ : Multiple Regression Analysis (ตัวแปรอิสระ : การหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี)

ตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระกับการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

Coefficients ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.418	0.146		2.855	0.005
LA	-0.462	0.312	-0.213	-1.479	0.143
LE	0.070	0.033	0.307	2.125	0.036*
FEE	-9.151	0.000	-0.024	-0.228	0.821

หมายเหตุ : R = 0.223, R² = 0.050, Adjusted R² = 0.017

จากตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่าการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีส่งผลต่ออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (B=0.070, P<0.05) ในทิศทางเดียวกัน แต่ไม่พบว่ามีผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (B=-9.151, P>0.05) และอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (B=-0.462, P>0.05) ดังนั้นจึงยอมรับ

สมมติฐาน H4 กล่าวคืออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นส่งผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี และปฏิเศ
สมมติฐาน H2 เนื่องจากอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมไม่มีผลกระทบต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี และ
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่มีผลกระทบต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ MAI

อภิปรายผล

ผลการศึกษาอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมพบว่าไม่มีผลกระทบในทิศทางตรงกันข้ามต่อการหมุนเวียน
ผู้สอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์
ต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีในตลาดหลักทรัพย์ MAI เนื่องจากการตรวจสอบหนี้สินของบริษัทถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ
สำหรับการตรวจสอบงบการเงิน ดังนั้นเมื่อบริษัทที่มีรายการหนี้สินจำนวนมากแสดงถึงความเสี่ยงของบริษัท ซึ่งอาจทำให้
ผู้สอบบัญชีต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความถูกต้องของการตรวจสอบถือเป็นเรื่องสำคัญ
และต้องให้ความสนใจในการติดตามทำความเข้าใจกับรายการหนี้สินของบริษัท บริษัทจึงมักไม่เปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชี
ใหม่เพราะอาจส่งผลให้การตรวจสอบบัญชีเกิดความไม่ต่อเนื่องหรือเกิดความล่าช้าลงได้เนื่องจากผู้ตรวจสอบใหม่อาจต้อง
ใช้เวลาในการทำความเข้าใจธุรกิจมากกว่าผู้สอบบัญชีเดิมที่เคยทำการตรวจสอบ ดังนั้นเมื่อบริษัทมีหนี้สินจำนวนมากการ
หมุนเวียนเปลี่ยนตัวผู้สอบนอกเหนือจากการทำตามข้อกำหนดของ ก.ล.ต. ยิ่งลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ
วฤตดา พิพัฒน์กุล และคณะ (2563) ที่พบว่าหากบริษัทมีรายการที่สำคัญในการตรวจสอบมากอาจต้องใช้ผู้สอบบัญชีที่มี
ประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญมาก หากเปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชีอาจส่งผลทำให้การตรวจสอบบัญชีต้องใช้ระยะเวลา
เพิ่มมากขึ้น อาทิเช่น รายการจำนวนหนี้สินของบริษัท นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมี
ผลกระทบในทิศทางเดียวกันต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากการลงทุนในตลาด
หลักทรัพย์ MAI ผู้บริหารมักให้ความสำคัญกับความเสี่ยงในระยะสั้นคือสัดส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นการลงทุน
ระยะยาวจึงมักไม่เปลี่ยนผู้สอบบัญชี แต่สำหรับความเสี่ยงในระยะยาวที่วัดด้วยสัดส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นผู้บริหาร
ของบริษัทมักเปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชีตามข้อกำหนดของ ก.ล.ต.

สำหรับการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีพบว่าไม่มีผลกระทบในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือ
หุ้นซึ่งผลที่ได้นี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชี ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความเสี่ยงของกิจการระยะยาว จึงทำให้
บริษัทเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีเช่นเดียวกับการเปลี่ยนตัวผู้สอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปณัญพัชญ์ ภิรพงษ์
สรุค และศิลาพร ศรีจันเพชร (2563) ที่พบว่าภาวะผูกพันของบริษัทและประเภทของสำนักงานสอบบัญชีที่มีความสัมพันธ์
เชิงลบต่อขนาดการตกแต่งกำไรของบริษัท ซึ่งอาจตีความได้ว่า หากบริษัทมีการตกแต่งกำไรหรือตัวเลขทางบัญชีอาจ
จำเป็นต้องเปลี่ยนผู้สอบบัญชีหรือย้ายสำนักงานสอบบัญชีอยู่เสมอ ๆ เพื่อช่วยให้ผู้สอบบัญชีไม่สามารถตรวจพบความ
ผิดปกติของการดำเนินงานได้โดยง่าย เพราะหากผู้สอบบัญชีได้ปฏิบัติงานการตรวจสอบในบริษัทอย่างต่อเนื่องจะสามารถ
พบปัญหาหรือความผิดปกติของงบการเงินได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจรวมถึงลักษณะ
การดำเนินงานของบริษัท ดังนั้นบริษัทจึงมักเลือกเปลี่ยนผู้สอบบัญชีและเลือกเปลี่ยนสำนักงานสอบบัญชีใหม่

จากผลการศึกษานี้พบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีไม่มีผลกระทบต่อภาระหนี้ของผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชีไม่ได้ส่งผลต่อการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี เนื่องจากการตรวจสอบบัญชีเป็นวิชาชีพเฉพาะและเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความเชื่อมั่นในงบการเงิน ดังนั้นเมื่อผู้รับบริการตัดสินใจเลือกผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบบริษัทย่อมหมายถึงมีความเชื่อมั่นในความรู้และความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพ ดังนั้นปัจจัยด้านค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบอาจไม่ใช่ประเด็นหลักในการพิจารณาเลือกผู้ตรวจสอบบัญชีให้แก่บริษัทตนเอง ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยในประเทศอินโดนีเซียของ Alisa, Devi and Brillyandra (2019) ที่พบว่าภาระหนี้ของบริษัทไม่ส่งผลต่อการเลือกเปลี่ยนผู้ตรวจสอบบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้บริษัทจะมีฐานะการเงินอย่างไรก็ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีตามที่สำนักงานสอบบัญชีกำหนด และบริษัทจะเลือกสำนักงานสอบบัญชีที่มีค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีตามที่บริษัทตนเองสามารถจ่ายได้ โดยที่การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของสำนักงานสอบว่าเป็นสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) หรือไม่ นอกจากนี้การพิจารณาเลือกสำนักงานสอบบัญชีก็ใช้หลักการเดียวกันกับการเลือกผู้สอบบัญชี เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีที่มีชื่อเสียงมากย่อมเป็นที่ไว้วางใจและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับงบการเงินของบริษัทได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูดาวพร สอนภักดี (2565) ที่พบว่าลักษณะของสำนักงานสอบบัญชีส่งผลต่อค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชี

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกับการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีและการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี พบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมส่งผลต่อการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบว่าส่งผลต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ส่วนอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นพบว่าส่งผลต่อการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีในทิศทางตรงกันข้ามและส่งผลในทิศทางเดียวกันกับการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีกลับไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการหมุนเวียนของผู้สอบบัญชีและไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี รวมถึงนักลงทุน โดยจะทำให้เห็นถึงสาเหตุในการที่บริษัทตัดสินใจเลือกหมุนเวียนผู้สอบและสำนักงานสอบบัญชี ทำให้ผู้สอบและสำนักงานสอบบัญชีสามารถนำข้อมูลไปช่วยวิเคราะห์และพิจารณาเพิ่มเติมว่าหากเลือกรับงานการตรวจสอบในกลุ่มบริษัทตัวอย่างเหล่านี้ อาจต้องพิจารณาปัจจัยที่กำลังศึกษาได้แก่ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นบริษัทร่วมด้วยเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากการให้บริการลูกค้ามากที่สุด อีกทั้งยังช่วยให้กลุ่มผู้ลงทุนสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและพิจารณาสำหรับการเลือกลงทุนในบริษัทที่เกี่ยวข้องนี้ได้ด้วย

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เฉพาะในกลุ่มตลาด MAI ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2564-2565 ไม่ได้เป็นการศึกษาตลาดบริษัทมหาชนในประเทศไทยทั้งหมด และเป็นการเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มในบางอุตสาหกรรมในช่วงเวลาที่กำหนดเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษารั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจเลือกทำการศึกษาโดยกำหนดกลุ่มประชากรเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทยทั้งหมด เพื่อให้การศึกษานี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากยิ่งขึ้น และขยายระยะเวลาในการเก็บกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้การวิเคราะห์สถิติมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มปัจจัยอื่น ๆ ในการศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี และการหมุนเวียนสำนักงานสอบบัญชีได้ด้วย อาทิเช่น ปัจจัยด้านความสามารถของผู้สอบบัญชีในสำนักงานสอบบัญชี ปัจจัยในด้านประสบการณ์การทำงานของผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี และปัจจัยด้านขนาดของสำนักงานสอบบัญชีที่จะส่งผลกระทบต่อบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้งหมด เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561. (2561, 27 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนพิเศษ 301 ง, หน้า 17-24.
- ชุดาพร สอนภักดี. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 17-30.
- ธกานต์ ชาตวงศ์. (2560). ทฤษฎีที่ใช้อธิบายงานวิจัยทางบัญชี: จากอดีตถึงอนาคต. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 6(2), 203-212.
- ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และ วีรสันต์ เข็มมณี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าสอบบัญชีระหว่างการใช้รายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ในประเทศไทย. *วารสารสภาวิชาชีพบัญชี*, 3(7), 35-46.
- นเรศร์ เกษะประกอ. (2565). การเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ของผู้สอบบัญชีและคณะกรรมการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535. *วารสารกฎหมายนิติพัฒน์ นิติคำ*, 11(1/2565), 52-75.
- ปณัญพัชญ์ ธิรพงศ์สรวิศ และ ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2563). การเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีและการตกแต่งกำไร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 10(3), 58-66.
- พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ.2547. (2547, 12 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 65 ก, หน้า 1-20.
- ภัทรพงศ์ เจริญกิจจารุกร. (2556). Sarbanes-Oxley Act และการกำกับดูแลกิจการในต่างประเทศสู่ธรรมาภิบาลในประเทศไทย. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 35(138), 92-119.
- ภาพร เอกอรรถพร. (2553). กลบัญชีด้านเดบิต. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 6(15), 19-22.
- ลงทุนแมน. (2565). *DE Ratio คืออะไร? ทำไมถึงบอกได้ว่าบริษัทนี้หนี้สินมากหรือน้อย*. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.longtunman.com/41510>

วฤตดา พิพัฒน์กุล, พัชรัตน์ เพชรเชิดชู และ ศิริเดช คำสุพรหม. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 34(109), 230-244.

วาสนา มณีสาย และ กุสุมา คำพิทักษ์. (2564). ปัจจัยด้านลูกค้าและปัจจัยด้านผู้สอบบัญชีที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 7(2), 53-61.

วิลานุช ผดุงเดช. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้ากับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย SET100. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะวิทยาการจัดการ.

เวลธ์ คอนเนคท์. (2566). *มารู้จัก MAI ตลาดรองในตลาดหุ้นไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://wconnex.bualuang.co.th/s/article/mai?language=th>

ศิลป์พร ศรีจันเพชร. (2551). ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัท โครงสร้างของผู้ถือหุ้น กับมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 4(10), 26-39.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2565). *มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 200*. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566, จาก https://acpro-std.tfac.or.th/uploads/files/TSA/2558_TSA200.pdf

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.). (2535). *คณะกรรมการ ก.ล.ต.* สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2567, จาก <https://www.sec.or.th/TH/pages/aboutus/secboard.aspx>

อรกานต์ ผดุงสังข์กุล และ ดิชาพงศ์ พงศ์ภัทรชัย. (2558). ความแตกต่างของคุณภาพงานสอบบัญชีระหว่างสำนักงานสอบบัญชี Big 4 และ Non-Big 4 สามารถบอกลักษณะของลูกค้าได้หรือไม่: หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 11(32), 34-53.

อารีรัตน์ บุญมี. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการระหว่างสำนักงานสอบบัญชี Big4 และ Non-Big4 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI)*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, บัณฑิตวิทยาลัย.

Alisa, I. A., Devi, I. A. R., & Brilliyandra, F. (2019). The effect of audit opinion, change of management, financial distress and size of a public accounting firm on auditor switching. *Jurnal Akuntansi Trisakti*, 6(1), 55-68.

Griffin, P. A., & Lont, D. H. (2011). Audit fees around dismissals and resignations: Additional evidence. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 7(2), 65-81.